

МЕДІОЛАНСЬКИЙ АМВРОСІЙ

Медіоланський Амвросій — Святий Амвросій (лат. *Ambrosius Mediolanensis*; бл. 340—397) — християнський святий, єпископ Міланський (Медіоланський), видатний християнський богослов, проповідник. Народився в м. Трев'їрі (нині Трір, Німеччина) в багатій і знатній римській родині. Після смерті батька в 352 році родина **А.** переселилася в Рим, де він отримав освіту, закінчивши навчання у 370 р. Після роботи адвокатом у префектурі м. Сірмій (нині Сремська Мітровіца, Сербія) **А.** в 373 р. був призначений на посаду префекта півн. Італії з резиденцією в Медіолані (нині Мілан). Один з чотирьох великих лат. вчителів церкви, він звернувся у християнство і хрестив блаженного Августина. Св. **А.** був визначним борцем проти язичництва та аріанської ересі. Велику увагу приділяв моральним завданням Церкви — «Царства Божого на землі», чимало написав про обов'язки духовенства. Один з основоположників доктрини папізму. Амвросій залишив по собі шерег листів і праць морально-аскетичного та догматичного напрямків, церковних гімнів, проповідей, коментарі до Євангелія від св. Луки. З огляду на багату писемну спадщину зарахований до грона чотирьох великих Учителів Західної Церкви, разом зі св. Августином, св. Єронімом і св. папою Григорієм I Великим.

Основні праці: «Про таїнства» («*De sacramentis*»), «Про віру» («*De fide*»), «Про Св. Духа» («*De Spiritu Sancto*»), «Шестоднев» («*Hexaemeron*»). **А.** відомий також, як упорядник церковного співу: він не лише ввів розмірний такт, правильні ритми і різноманітні мелодії в співі, але і сам написав близько 30 гімнів. Йому належить, наприклад, текст гімну «*Te Deum laudamus*» («Тебе, Бога, хвалимо») складений в 386 році, що увійшов до Богослужіння Православної Церкви. Музику на його текст писали свого часу такі видатні композитори, як: Букстехуде, Гендель, Моцарт, Гайдн, Брукнер, Берліоз, Дворжак, а також українці: Артем Ведель і Дмитро Бортнянський.

А. виявляє чудове знання грец. і римс. авторів: Гомера, Софокла, Еврипіда, Ксенофонта, Вергілія, Тацита, Платона, Сенеки, Саллюстія та інших письменників і філософів. Згодом **А.** піддає спадщину язичницьких мислителів різкій, часом несправедливої критики. Однак його справжня велич як вчителя віри виявляється в моральних і аскетичних творах. **А.** вмів відтворити деякі прийнятні для християнства ідеї Цицерона і античних стоїків. Але в їх осмислення вноситься багато принципово нового. Трактат «*De officiis ministrorum*» («Про обов'язки священнослужителів») (бл. 391 р.) фактично є компіляцією знаменитого трактату Цицерона «Про обов'язки» (*De officiis*), в якій **А.** наслідує Цицерона. Але саме завдяки йому етика Цицерона була визнана християнською етикою.

Поняття морального обов'язку набуває у **А.** чисто християнське обґрунтування, що впливає з вчення про Бога, який віддає кожному по заслугах у вічному житті. **А.** глибоко переосмислює з християнської точки зору традиційне вчення про чесноти. Турбуючись про занепад моралі в римському сусп-ві, особливо у сфері взаємин між чоловіком і жінкою, **А.** звеличував ідеал цнотливості і невинності. Він не применшував гідності шлюбу і його богоугодність, дбаючи про міцність і нерозривність сімейного союзу, про його високе призначення задля продовження роду (у той час як багато римлян воліли замість законного шлюбу, який накладав суворі обов'язки, тимчасові зв'язки із рабнями).

А. відіграв важливу роль в політичному житті свого часу. Медіолан під час намісництва **А.** стрясає чвари між аріанами і ортодоксальними християнами. У 374 р. ці суперечки завадили обранню нового єпископа, оскільки кожна сторона хотіла бачити на цьому місці свого ставленика. Кандидатура **А.**, як людини, яку поважали всі, була найбільш компромісною. Після обрання він пожертвував Церкві все своє величезне багатство і до кінця життя дотримувався обітниць некорисливості, ведучи скромний і суворий спосіб життя.

Однією з головних сфер діяльності єпископа була боротьба з аріанством і язичництвом. Спроби аріан захопити церкву в Мілані (385-386) закінчилися невдачею

саме через популярність А. Строго відстоюючи чистоту ортодоксальної віри, він домігся на цьому терені значних успіхів. А. особливо відзначився своїм палким прагненням до автономії церкви в духовних справах. Він недвозначно заявляв, що в духовних справах церква посідає юрисдикцію над усіма християнами з імператором включно, бо імператор, як і всякий інший християнин, є чадом церкви; тобто він «перебуває всередині церкви, а не над нею». В листі до імператора Валентиніана він сміливо твердить, що в справах віри «єпископи можуть судити імператорів, а не імператори єпископів». Він жодним чином не ставив під сумнів обов'язок послуху цивільній владі, але водночас доводив, що не тільки правом, а й обов'язком священика є ганити світського володаря за моральні прогрішення — принцип, якого він не тільки вчив, а й дотримувався на ділі сам. Він погоджувався з правом імператора розпоряджатися світським майном, включно з церк. землями, але відмовляв останньому в праві торкатися самих будівель як безпосередньо призначених для духовного вжитку. І в той же час він рішуче відкидав будь-яке виправдання силового спротиву імператорським повелінням. Він міг сперечатися, прохати, але нізащо не став би підбурювати народ до бунту. На думку А., світський володар повинен визнавати компетенцію церкви в світських справах, а його зверхність щодо частини церковного майна все ж має бути обмеженою, причому і права церкви повинні підтримуватися радше духовними засобами, аніж явною непокорюю.

Імператори Валентиніан I (321-375), Граціан (359-383) і Феодосій I (379-395) багато в чому під впливом А. боролися з язичництвом в Імперії, взявши проголошені А. принципи: визнання незалежності церкви від держави в її власній сфері, визнання ролі церкви як взірця моральності і її права на захист з боку держави.

Література: Адамов И. И. Святитель Амвросий Медиоланский / И. И. Адамов. — М., 2006. — 584 с. ; Альбрехт М. История римской литературы / М. Альбрехт. —Т. 3. — М., 2005. — С. 1771—1786 ; Казаков М. М. Епископ и империя: Амвросий Медиоланский и Римская империя в IV веке / М. М. Казаков. — Смоленск, 1995. — 336 с. ; Пареди А. Святой Амвросий Медиоланский и его время / А. Пареди. — Милан: Христианская Россия, 1991. — 272 с. ; Соціальна доктрина церкви: Збірник статей / Ін-т релігії та суспільства при Львівській богословській академії. — Львів : Свічадо, 1998. - 300 с. Щеголева Л. И. Сюжеты об Амвросии Медиоланском во временнике Георгия Монаха / Л. И. Щеголева // Древняя Русь. Вопросы медиевистики. — 2003. — № 1(11). — С. 30-38.